การสื่อสารต่อการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา เพื่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

COMMUNICATION TO PRESERVE LANNA CULTURAL TRADITIONS AND PROMOTE LOCAL WISDOM

[1]จริญญา ตุมะแก้ว, [2]สุภาภรณ์ ศรีดี และ [3]หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล

[1]Charinya Tumakaew, [2]Supaporn Sridee and [3]Hareuthai Panyarvuttrakul

[1]มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

[1]Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

[1]Cheri_pp@hotmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: November 5, 2024; **Accepted**: December 29,2024

บทคัดย่อ

การอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา เป็นการปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน และเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมโดยการสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา เพื่อเป็นการรักษา ฟื้นฟู และการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือ ที่สูญหายไปให้กลับมามีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ความริเริ่มสร้างสรรค์ และการปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมตามยุคสมัยและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการถ่ายทอด วัฒนธรรม โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านมา เลือกสรรด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปถ่ายทอดให้ประชาชน และเยาวชนในสังคมได้รับรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนและการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางสืบต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การอนุรักษ์ประเพณี, วัฒนธรรมล้านนา

---

[1]นักศึกษา, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

The preservation of Lanna's cultural traditions is to raise awareness among the public and youth about the value of Lanna's cultural traditions that are important to local wisdom. Preservation, restoration and maintenance of traditions by selecting lost or lost wisdom as valuable and important for daily life. Initiative to create and improve local wisdom to make them contemporary and promote the transmission of culture through the application of local wisdom from the past. Carefully selected occasions and impacts to educate the public and youth in the society on the promotion of local wisdom and support the creation of a network for the continuation and development of community wisdom and the wide dissemination of wisdom and cultural exchange.

Keywords: Communication, Preservation of Traditions, Lanna Culture

บทนำ

สังคมไทย เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันตามภูมิปัญญาท้องถิ่น บางสิ่งบางอย่างแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่เหมือนกัน หรือ มีความคล้ายกันประเพณีบางอย่างแตกต่างกัน ตามลักษณะของภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม สถานที่ความเป็นอยู่ความเชื่อ และศาสนา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นธรรมชาติโดยที่รากฐานด้านความคิดแบบดั้งเดิมของสังคมไทยมีลักษณะที่ปรากฏเด่นชัดทางด้านวัฒนธรรมประเพณีไทยนั้นถือได้ว่า เป็นสังคมชาวพุทธ เพราะความที่ประชาชนภายในประเทศนับถือพระพุทธศาสนามีจำนวน ร้อยละ 93.5 ของประชากรในประเทศไทย ทำให้รากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีวัฒนธรรมไทยทั่วทั้งประเทศจะเกิดจากพระพุทธศาสนาตามพื้นที่นั้นๆ ภาคเหนือ เป็นพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่มีมรดกทางวัฒนธรรมทางประเพณีและธรรมชาติในรูปแบบล้านนาที่มีคุณค่า และมีความสำคัญโดดเด่นที่เป็นเอกรักษ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรมที่สำคัญที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มาท่องเที่ยวชื่นชมความเป็นล้านนาของจังหวัดภาคเหนือ โดยวัฒนธรรมล้านนาของชาวล้านนาซึ่งกระจายตัวในพื้นที่ 8 จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งวัฒนธรรมล้านนา จะบอกถึงประเพณี อาหารการกิน การแต่งกาย ศิลปกรรม ดนตรี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และนิทานล้านนา ที่มีการนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตในสังคม โดย

วัฒนธรรมล้านนา มุ่งเน้นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาที่ก่อให้เกิดประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา และพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ประเพณีปกหอยอเฮือน ประเพณีทานก๋วยสลาก หรือ สลากภัต ประเพณีทานหลัวหิงไฟพระเจ้า ประเพณีการบวชลูกแก้ว และประเพณียี่เป็ง (มณี พะยอมยงค์, 2548) โดยจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยม อย่างมาก และมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จากสถิติปี 2566 มีจำนวนทั้งหมด 8,424,528 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) จึงควรมีการดำเนินการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสืบสาน และถ่ายทอดไว้สืบต่อไป ประเพณีวัฒนธรรมทางล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ของแต่ละอำเภอที่เกิดจากความเชื่อ และประวัติยาวนาน เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีฟังธรรมเดือนหกเป็ง ประเพณีตงชาววา ประเพณีแห่ครัวตาน ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ประเพณียี่เป็งแห่โคม ประเพณีแห่ไม้ค้ำสะหลี และประเพณีบวชป่า เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันประเพณีวัฒนธรรมล้านนา เริ่มเลือนหายไปจากพื้นที่ภาคเหนือ อันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งด้านวัตถุ และด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงส่งผลกระทบไปยังวัฒนธรรมประเพณีทางล้านนา ซึ่งทำให้ประเพณีทางวัฒนธรรมบางอย่างก็หายไปจากพื้นที่ จากสังคมล้านนาก็กลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น คุณภาพชีวิตก็เปลี่ยนทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ (ณัทธร สุขสีทอง, 2560)

ดังนั้นเพื่อการรักษา และการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาให้คงอยู่จึงต้องเริ่มต้นการอนุรักษ์ไม่ให้เสื่อมหายไป ปลูกฝังแก่ประชาชน และเยาวชนให้มีความรักในวัฒนธรรมของตน เพื่อรักษาประเพณีวัฒนธรรมทางล้านนาให้คงอยู่ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะยาว เพื่อการปฏิรูปและพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการสร้างความเข็มแข็งของสถาบันทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และความเข็มแข็งของชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนาที่มีคุณค่าและกำลังจะสูญหายโดยหารูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนาแก่เยาวชน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ทำประโยชน์ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทยล้านนาของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

วิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนี้ (บุญสม ยอดมาลี, 2558)

1. การส่งเสริมและสนับสนุน คือ การปรับปรุงเครื่องอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม และการดำเนินการให้มีการร่วมมืออย่างกว้างขวาง เพื่อการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมทุก

ประเภท และการส่งเสริมวัฒนธรรมอันเป็นส่วนรวมของชาติ การอุปถัมภ์ศิลปิน เพื่อให้มีคนรู้จักแพร่หลาย

2. การทำนุบำรุง คือ การปกป้อง และสงวนรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ การจัดตั้ง และการบำรุงรักษาหอสมุด หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ และสถานที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อการสงวนรักษา และเก็บบันทึกหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไป การรักษาผลงาน และการแสดงของศิลปินที่มีชื่อเลียง เช่น นักร้อง นักแสดง และนักดนตรี เป็นต้น

3. การแพร่กระจาย คือ การแบ่งและจัดสรรเนื้อหาในหนังสือ วารสสาร และรายการวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สำหรับผลงานทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า การจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ การนำเรื่องวัฒนธรรมเข้าสู่หลักสูตรและวิชาเรียนในสถานศึกษา การจัดนิทรรศการ และการจัดการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมในสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น ภาพผนัง และการออกแบบที่เป็นวัฒนธรรม

4. การเสริมสร้างความเข้าใจ และความซาบซึ้ง คือ การเพิ่มความสามารถในการอ่านหนังสือของประชาชน และเยาวชน ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้น จัดให้มีวิชาศิลปะแขนงต่าง ๆ ในโรงเรียนการสอนวิชาศิลปะทางโทรทัศน์ สนับสนุนการมีห้องหนังสือในครัวเรือน ห้องสมุดในสาขา หรือ ห้องสมุดเคลื่อนที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการปรับปรุงการท่องเที่ยว

5. การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม คือ การกระจายอำนาจ และการตัดสินใจในเรื่องวัฒนธรรมให้ภูมิภาคและท้องถิ่นตามความเหมาะสม การจัดตั้งองค์กรระดับภูมิภาคและท้องถิ่น พร้อมด้วยทรัพยากรสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมและช่วยเหลือหน่วยงานอาสาสมัครระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ช่วยเหลือให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และร่วมมือในกิจกรรมวัฒนธรรม

6. การจัดการศึกษาเพื่อวัฒนธรรม คือ การเพิ่มเนื้อหาข้อมูลทางวัฒนธรรมในหลักสูตร จัดสรรอุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกให้พียงพอสำหรับการศึกษา และการฝึกอบรมทางศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมแก่เยาวชน

7. การดำรงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมให้ประชาชนรักษาไว้ซึ่งคุณภาพ และมาตรฐานของความดีงามทางวัฒนธรรมด้วยการจัดประกวดการแข่งขันและวิธีการอื่น ๆ รวมทั้งการป้องกันศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นคำรงอยู่ และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

8. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติ คือ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาประเทศส่งเสริมการศึกษาภาษาต่างประเทศ และวรรณกรรมต่างชาติ รวมทั้งศึกษาภาษาไทย

เละวรรณกรรมของชนเผ่าไทยในประเทศต่าง ๆ แลกเปลี่ยนกิจกรรมกับบุคลากรทางวัฒนธรรม และสนับสนุนให้มีการศึกษาวัฒนธรรมของชาติอื่น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาติ

9. การสร้างสรรค์ คือ วัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้ า จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ การคิดคัน และการพัฒนาวัฒนธรรมเก่าๆ ให้เกิดประโยชน์ และเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และอนาคตอย่างต่อเนื่อง อาทิ มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆการคิดกันวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ ของวัฒนธรรมมีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ และกาพัฒนาของที่เคยใช้แต่เดิมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

10.การปรับปรุงวัฒนธรรมไทยในชีวิตประจำวัน คือ การปรับปรุงวีถีชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร เสื้อผ้า สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งการบริการทางด้านการแพทย์ และอนามัยการเพิ่มพูนสิ่งที่ดีงามสิ่งบันเทิงในชีวิตประจำวันให้แก่ประชาชน การจัดระบบ และสิ่งแวดล้อมในสำนักงาน และสถานที่ประกอบการต่าง ๆ ให้เรียบร้อยสวยงามมีความเพียงพอ วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ดังนี้

(1) ควรเร่งรัด และมีการกระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐ และประชาชนเอาใจใส่ควบคุมดูแล และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง และมีความเหมาะสม

(2) ควรเร่งแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม และได้ผลการปฏิบัติอย่างแท้จริง

(3) ป้องกันมิให้การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม

ประเพณีทางวัฒนธรรม

ประเพณี เป็นพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัติสืบต่อกันมา มีบทบาทที่มีความสำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม และสังคมที่เป็นพื้นฐาน เช่น การแต่งกาย ภาษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนา กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อและอื่นๆ ส่งผลทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของเชื้อชาติและสังคมต่างๆ ของแต่ละพื้นที่ จนกลายเป็นประเพณีประจำชาติ หรือประจำท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตามขั้นตอน หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้ว ก็อนุรักษ์ประเพณีนั้นไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากประเพณีนั้นไม่ดี ก็ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ควรรักษาไว้ ประเพณีต่างๆ ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอก และภายในสังคม มีการนำเข้ามาผสมผสานเพื่อความหลากหลายในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกว่าวิถีของการดำเนินชีวิตในสังคม โดยเฉพาะศาสนา มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีมากที่สุด เช่น วัดต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และเห็นในความสำคัญของการอนุรักษ์ และทำนุบำรุงศาสนา เพื่อความงดงามในศิลปวัฒนธรม และการทำพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

ประเพณี คือ ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็น แบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผน ที่เห็นว่าถูกต้อง หรือ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา

ประเภทของประเพณี ซึ่งประกอบด้วย 3 อย่างดังนี้

1. จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับศีลธรรม และสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม มีการบังคับให้กระทำ ถ้าไม่ทำถือว่าผิด หรือ ชั่วต้องมีการลงโทษ

2. ขนบประเพณี คือ ประเพณีที่มีการวางระเบียบแบบแผนวางไว้โดยตรง และโดยอ้อม

(1) โดยตรง เป็นขนบประเพณีที่มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน มีข้อบังคับกำหนดไว้

(2) โดยอ้อม เป็นขนบประเพณีที่รู้จักกันทั่วไป ไม่มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ที่แน่นอน และมีปฏิบัติโดยการบอกเล่า หรือ การสืบทอดต่อกันมา

3. ธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดา ไม่มีการวางระเบียบแบบแผนเหมือนขนบธรรมเนียม และไม่มีถูกผิดเหมือนจารีตประเพณี เป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติกันมาจนเกิดเป็นความเคยชิน ปฏิบัติได้ทันทีโดยไม่ใช่หน้าที่

ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา

ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา คือ วิถีการดำเนินชีวิต หรือ กิจกรรมที่สืบทอดต่อกันมาของชาวล้านนาซึ่งกระจายตัวในพื้นที่ 8 จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา จะบอกถึงประเพณี อาหารการกิน การแต่งกาย ศิลปกรรม ดนตรี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และนิทานล้านนา ที่มีการนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยวัฒนธรรมล้านนา มุ่งเน้นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และเรื่องราวความเป็นมาที่ก่อให้เกิดประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา และพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ประเพณีการปลูกเรือนล้านนา (ปกหอยอเฮือน) ประเพณีทางพระพุทธศาสนา (ประเพณีทานก๋วยสลาก หรือ สลากภัต) ประเพณีการนำเอาฟืนมาเผาเพื่อให้พระพุทธเจ้าได้ผิงไฟ (ประเพณีทานหลัวหิงไฟพระเจ้า) การบวชเณรของชาวล้านนา (ประเพณีการบวชลูกแก้ว) ประเพณีวันเพ็ญเดือนยี่ (ประเพณียี่เป็ง) และอื่นๆ (มณี พะยอมยงค์, 2548) และจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมอย่างมาก และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ โดยประเพณีวัฒนธรรมทางล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ของแต่ละอำเภอที่เกิดจากความเชื่อ และประวัติยาวนาน เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีฟังธรรมเดือนหกเป็ง ประเพณีตงชาววา ประเพณีแห่ครัวตาน

ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ประเพณียี่เป็งแห่โคม ประเพณีแห่ไม้ค้ำสะหลี และประเพณีบวชป่า เป็นต้น

การสื่อสารชุมชน

ชุมชน คือ การรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ หรือ เขตบริเวณที่พักอาศัยที่มีความแน่นอน ชุมชน เป็นระบบหนึ่งซึ่งมีความจำเป็นการเคลื่อนไหว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน การมีประโยชน์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และมีการรวมตัวกัน เพื่อดำเนินกิจกรรม หรือ มีบทบาทหน้าที่ที่มีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

การสื่อสารชุมชน คือ ระบบการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ภายในชุมชน โดยยึดหลักหัวใจสำคัญที่ว่า การสื่อสารของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน การสื่อสารชุมชนควรจะต้องยึดบริบทของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสาร (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543)

คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543 ; Windahl et al., 2009)

1. การสื่อสารชุมชน เป็นการสื่อสารแบบสองทาง คือ ผู้รับสาร และผู้ส่งสารมีการสลับบทบาทกันอยู่ตลอดเวลา และมีปฏิกิริยาโต้ตอบกันอยู่เสมอ

2. การสื่อสารชุมชน มีทิศทางการส่งสารของข้อมูลข่าวสารในทุกทิศทุกทาง ทั้งแบบจากล่างขึ้นบน และแบบแนวนอน ดังนั้น การติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และข่าวสารของประชาชนในชุมชนจึงกระจายได้อย่างทั่วถึง และเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

3. เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน จะมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกระดับ ได้แก่ ระดับชุมชน ระดับหน่วยงานภายนอกชุมชน และระดับสังคมส่วนรวม

4. การตอบสนองความต้องการของชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชน

5. การสื่อสารชุมชนมีหน้าที่หลากหลาย เช่น การแสดงออกทางอัตลักษณ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชน และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชน

6. ประชาชนภายในชุมชน สามารถเข้าถึงสื่อชุมชนได้ และมีการปรับปรุงสื่อให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานของประชาชนในชุมชน

7. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การผลิต และการใช้สื่อของชุมชน

8. สื่อชุมชน ควรมาจากประชาชนภายในชุมชนไม่ใช่ภายนอกเข้ามามีบทบาท

1. สื่อชุมชน เป็นเครื่องมือของการสื่อสารในการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนภายในชุมชน

สรุปได้ว่า การสื่อสารชุมชน คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนภายในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนภายในชุมชนได้เข้าถึงข้อมูล และข่าวสาร ซึ่งสื่อชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบทบาทและบริบทของชุมชน โดยการใช้สื่อชุมชนนั้น ต้องก่อให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุดในการติดต่อสื่อสารของประชาชนภายในชุมชน

การสื่อสารชุมชนต่อการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา

การสื่อสารชุมชนต่อการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา เป็นการปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน และเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาที่มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ช่วยให้เกิดความสามัคคีของผู้คนในชุมชน ชุมชนอยู่ดีมีสุข รวมถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดการพบปะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเรียนรู้ระหว่างกัน (David, 2010) แต่สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเพื่อให้การสื่อสารชุมชนเกิดประสิทธิผล คือ การให้คุณค่าของสัญลักษณ์นิยม ที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยทั่วไป โดยเป้าหมายของการใช้สัญลักษณ์เหล่านี้มักจะมุ่งหวังเพื่อเป็นการรักษา ฟื้นฟู และการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือ ที่สูญหายไปให้กลับมามีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ความริเริ่มสร้างสรรค์ และการปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมตามยุคสมัย และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการถ่ายทอด วัฒนธรรม โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านมา ทั้งนี้การสื่อสารชุมชนสามารถดำเนินการได้ในแต่ละชุมชน (ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ, 2560) เช่น

1. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

1.1 ด้านสถานที่ ควรมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน โดยอาจมีกิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องบ่อยครั้ง และสร้างแรงจูงใจให้คนหนุ่มสาวเข้ามาร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นและจัดแหล่งเรียนรู้เชิงวิชาการโดยให้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ และงานวิจัยเพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจใช้ค้นคว้าเพิ่มเติม

1.2ด้านตัวบุคคล ในแต่ละชุมชน ควรการนำองค์ความรู้ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาสู่การปฏิบัติในชุมชน ทั้งนี้ควรมีการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสืบทอดองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมสืบต่อไป

2. การสร้างการยอมรับของสังคม

2.1ด้านชุมชน วิถีชีวิตของคนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งคนพื้นถิ่นดั้งเดิมและกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏการณ์เหล่านี้ก่อเกิดความหลากหลายของประเพณีทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามยังมีแนวปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของคนในชุมชนที่ส่งผลให้มีการปฏิบัติของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านหน่วยงาน ในพื้นที่ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข และสังคมควรแนะนำและผสมผสานรูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาร่วมกับการบริการของหน่วยงาน รวมทั้งให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ความเกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรในชุมชน

ในชุมชนจะมีทรัพยากรบุคคล การสร้างกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการณ์ และการนำเสนอการศึกษากรณีศึกษาในชุมชนและนอกชุมชนจะก่อเกิดกระบวนการเสริมองค์ความรู้และแนวทางการปฏิบัติในการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาที่ปรากฏผลอย่างแท้จริง

นอกจากนี้การคงอยู่ของประเพณีทางวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนายังต้องสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐบาล ชุมชน และประชาชนในการร่วมมืออนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอด ร่วมไปถึงการศึกษาวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน เพื่อเกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา ให้คงอยู่ต่อไป

บทสรุป

การสื่อสารต่อการอนุรักษ์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนา เพื่อให้ตระหนักถึงวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน และภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อรักษาไว้ให้คงอยู่และไม่ทำให้วัฒนธรรมประเพณีสูญหายไปกับบรรพบุรุษ มีผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีนั้นๆ เพื่อพัฒนาการวัฒนธรรมประเพณีล้านนา โดยใช้เอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมในการพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพมีประโยชน์เกื้อกูลต่อการพัฒนาด้านการศึกษา ด้านชีวิตความเป็นอยู่ และด้านเศรษฐกิจและสังคม ในสร้างจรรโลงจิตสำนึกทางวัฒนธรรมอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามยุคสมัย และมีวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างเชื่อมั่นบนพื้นฐานคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนา รวมทั้งสามารถรักษา พัฒนาและสร้างสรรค์ประเพณีทางวัฒนธรรมล้านนาให้กับภูมิปัญญาของชุมชน และการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2556). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2566*. https://www.mots.go.th/images/v2022_1683599292826UmVwb3J0TWFyIDY1Lnhsc3g=.xlsx

กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภาษา, และ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ณัทธร สุขสีทอง. (2560). *ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนากับการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.*วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน. 23(2): 164-173.

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, ทรงวิทย์ เจริญกิจธนลาภ และธารนี นวัสนธี. (2560). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. 5(2):8.

บุญสม ยอดมาลี. (2558). *การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ปรับปรน และเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม*, มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.

มณี พะยอมยงค์. (2548). *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย.* เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

David, R.W. (2010). The Wisdom of Whores: Bureaucrats, Brothels and the Business of AIDS. Retrieved May 22, 2018, from https://www.ncbi.nlm. nih.gov /pmc/articles/PMC3577168.

Windahl, S., & Signitzer, B. (2009). *Using Communication Theory: An Introduction to Planned Communication*. SAGE.